

Redakcja naukowa
Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk

OSOBY

z niepełnosprawnościami
i o zróżnicowanych potrzebach

Przestrzenie życia i wsparcia

U N I W E R S Y T E T Z I E L O N O G Ó R S K I

**OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI
I O ZRÓŻNICOWANYCH POTRZEBACH
PRZESTRZENIE ŻYCIA I WSPARCIA**

**PEOPLE WITH DISABILITIES AND DIVERSE NEEDS
LIVING AND SUPPORT SPACES**

Redakcja naukowa
Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk

Zielona Góra 2025

RADA WYDAWNICZA

Mariusz Naczk (*przewodniczący*), Paweł Andrzejewski, Andrzej Bisztyga,
Bogumiła Burda, Joanna Dec-Pietrowska, Beata Gabrys, Mariusz Jenek,
Aleksandra Kruk, Franciszek Runiec (*sekretarz*)

UNIwersytet
Zielonogórski

RECENZJA

Teresa Żółkowska

REDAKCJA

Kinga Dolczewska

REDAKCJA TECHNICZNA

Elżbieta Kościańska

PROJEKT OKŁADKI

Marta Surudo

© Copyright by Uniwersytet Zielonogórski
Zielona Góra 2025

ISBN 978-83-7842-593-9

DOI <https://doi.org/10.59444/uz.9788378425939>

OFICyna WYDAWNICZA UNIwersytetu ZIElonogóRSKIEGO

65-246 Zielona Góra, ul. Podgórna 50, tel. 68 328 78 64
www.ow.uz.zgora.pl, sekretariat@ow.uz.zgora.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
Introduction	9
Adrianna Grabizna , Opis medyczny jako część ikonosfery – na przykładzie histerii i niepełnosprawności w szpitalu Salpêtrière w okresie belle époque	11
Katarzyna Parys, Sławomir Olszewski , Zadania pedagoga szkolnego i pedagoga specjalnego w świetle przepisów prawa oświatowego i praktyki szkolnej – obszary wspólne i odrębne	29
Łukasz Nikel , Dobrostan dziecka, dobrostan rodziny i dobrostan dziecka w kontekście rodziny: przegląd i porównanie trzech koncepcji	47
Anna Koselska, Anna Mróz , Radzenie sobie ze stresem u rodziców dzieci ze spektrum autyzmu	65
Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk, Julia Nieścioruk , Kluczowa rola rodziny i rówieśników w edukacji językowej dzieci/uczniów o zróżnicowanych potrzebach	83
Julia Nieścioruk , On the role of self-esteem in language learning and teaching – description of an art therapy workshop	97
Dagmara Łupicka-Szczęśnik , Walory edukacyjne i biblioterapeutyczne wybranej literatury górskiej i podróżniczej w kształtowaniu odporności psychofizycznej młodego człowieka (działania warsztatowe)	111
Iwona Wrycz, Beata Cysewska , Kształtowanie uczuć patriotycznych wśród uczniów z niepełnosprawnością intelektualną	131
Marzenna Zaorska , Sytuacja dorosłych osób z niepełnosprawnościami przebywających pod opieką domu pomocy społecznej (ze szczególnym uwzględnieniem osób z niepełnosprawnością wzroku)	143

Ludwika Wojciechowska, Zuzanna Berezecka , Samoregulacja emocji a poczucie własnej skuteczności pielęgniarek w opiece nad innymi	157
Monika Gołubiew-Konieczna , Projekt „Sieć wsparcia procesu inkluzji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością słuchu w Gdańsku” jako alternatywa rozwiązań dla Specjalistycznego Centrum Wspierania Edukacji Włączającej	175
Jakub Wolny, Maria Flanczewska-Wolny , Nowoczesne technologie wspomagające funkcjonowanie osób z niepełnosprawnością w doświadczeniach Ośrodka Wsparcia i Testów w Sosnowcu	195
Weronika Dwojakowska , Wsparcie szkół w edukacji włączającej	205
Noty o autorach	217

TABLE OF CONTENTS

Introduction	9
Adrianna Grabizna , Medical description as part of the iconosphere – the case of hysteria and disability at the Salpêtrière Hospital during the Belle Époque	11
Katarzyna Parys, Sławomir Olszewski , The tasks of school counselors and special education counselors in light of educational law and school practice – common and distinct areas	29
Łukasz Nickel , Child Well-Being, Family Well-Being, and Child Well-Being in the Family Context: A Review and Comparative Analysis of Three Concepts	47
Anna Koselska, Anna Mróz , Coping with stress for parents of children with autism spectrum disorder	65
Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk, Julia Nieścioruk , The key role of family and peers in the language education of children/students with diverse needs	83
Julia Nieścioruk , On the role of self-esteem in language learning and teaching – description of an art therapy workshop	97
Dagmara Łupicka-Szczęśnik , Educational and bibliotherapy values of selected mountain and traveller literature in process of developing young men psychophysical resistance (workshop activity)	111
Iwona Wrycz, Beata Cysewska , Cultivating patriotic feelings among students with intellectual disabilities	131
Marzenna Zaorska , The situation of adults with disabilities staying under the care of a social welfare home (with particular emphasis on people with visual impairments)	143

Ludwika Wojciechowska, Zuzanna Berezecka , Emotional self-regulation and self-efficacy among nurses in the context of caring for others	157
Monika Gołubiew-Konieczna , The project 'Support network for the inclusion of children and young people with hearing impairments in Gdańsk' as an alternative solution to the Specialised Centre for Supporting Inclusive Education	175
Jakub Wolny, Maria Flanczewska-Wolny , Modern technologies supporting the functioning of people with disabilities in the experiences of the Support and Testing Center in Sosnowiec	195
Weronika Dwojakowska , Support for schools in inclusive education	205
About the authors	217

WSTĘP

Współczesna, wysoce zglobalizowana rzeczywistość, której immanentną cechą jest nieprzewidywalna zmienność, dla wielu ludzi, nie wyłączając tych z niepełnosprawnościami i o zróżnicowanych potrzebach, tworzy mało przyjazną przestrzeń do realizacji własnych pragnień, możliwości i inspirujących rozwój wyzwań. Coraz częściej, zwłaszcza w ostatnim okresie, jest źródłem nie tylko niepewności, ale także zagrożeń i cierpień powodowanych toczącymi się na świecie konfliktami zbrojnymi, kataklizmami i katastrofami. Paradoksalnie wiele nowych, dotąd nieznanymi niebezpieczeństw niesie ze sobą również cywilizacyjny rozwój, bowiem dostęp do jego dóbr czy zasobów jest nierzadko bardzo ograniczony bądź mocno reglamentowany dla określonych, słabszych ekonomicznie i kompetencyjnie grup społecznych. Problem nasila zawłaszczający rządy wielu państw w Europie i na świecie ponadnarodowy korporacjonizm skoncentrowany przede wszystkim na maksymalizacji zysków i monopolizacji rynków produkcji oraz zatrudnienia, co w konsekwencji ogranicza autonomię i stanowienie o własnym życiu wyraźnie rosnącej liczby osób. Nie mniej destrukcyjna w swych skutkach jest eskalacja konkurencyjności przenikająca praktycznie każdą sferę ludzkiej aktywności. Ta, jak też wcześniej sygnalizowane kwestie, choć wskazano tylko niektóre, powinna unaocznić wszystkim służbom i specjalistom, ale też obywatelom naszego kraju konieczność zintensyfikowania systemowych działań na rzecz inkluzji społecznej i wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Z uwagi na deficyty czy ograniczenia bądź kompetencyjne braki, pomimo formalnych gwarancji prowadzących działań na rzecz tych osób zawartych w ratyfikowanej przez Polskę w 2012 r. Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami (2006) i Strategii Rządu

RP 2021–2030¹, nie będą one mogły sprostać ciągle eskalującym i wysoce obciążającym wyzwaniom bez odpowiednio monitorowanej pomocy w różnych sferach czy przestrzeniach życiowej aktywności.

Pozostając w takiej szerokiej formule myślenia i analiz związanych z funkcjonowaniem osób z niepełnosprawnościami i o zróżnicowanych potrzebach w aktualnie dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości, zaproponowano Czytelnikom równie zróżnicowane w swej tematyce opracowanie podejmujące kwestie znaczenia środowiska rodziny, edukacji, ale także wspierania czy terapii dla ich rozwoju, efektywnej rehabilitacji i społecznej inkluzji. Przy tym poczynione w kolejnych rozdziałach analizy, refleksje i prezentowane badania nawiązują w swej problematyce do zagadnień podejmowanych w trzech już opublikowanych pracach², stanowią zatem ich kontynuację. Podobnie jak w poprzednich monografiach, także w tej zamieszczono teksty stanowiące pokłosie współpracy Mistrzów i ich Uczniów, a więc promotorów i doktorantów czy seminarzystów. Równie istotne jest to, że zaproponowano teksty przygotowane przez pracowników naukowych, jak też specjalistów praktyków – psychologów i pedagogów specjalnych kooperujących z Zakładem Psychologii Edukacyjnej i Wychowawczej Instytutu Psychologii Uniwersytetu Zielonogórskiego także w ramach cyklicznie organizowanych ogólnopolskich konferencji naukowych i edukacyjnych.

Pragnę wyrazić moją wdzięczność i serdeczne podziękowanie za gotowość współpracy ze mną wszystkim Autorkom i Autorom zamieszczonych w pracy rozdziałów. Mam nadzieję, że ta współpraca będzie się rozwijała także w innych formach czy zakresach naszych wspólnych działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami i o zróżnicowanych potrzebach. Równie serdecznie dziękuję za recenzję monografii Pani Profesor zw. Teresie Żółkowskiej – znanej polskiej pedagogożce specjalnej, legitymującej się znakomitym dorobkiem naukowym i bogatym doświadczeniem zawodowym. Uwagi i sugestie Pani Profesor bez wątpienia miały istotny wpływ na jakość kolejnej proponowanej Czytelnikom książki.

Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk

¹ Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030, <https://niepelnosprawni.gov.pl/nasze-dzialania/strategia-na-rzecz-osob-z-niepelnosprawnościami-2021-2030/> [dostęp: 14.08.2025].

² Pierwsza z tego cyklu ukazała się w 2023 r. – *O (nie)typowych uczniach i ich (nie)typowej edukacji*, a kolejne dwie w 2024 r. – *(NIE)nowe problemy edukacji i rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami i o zróżnicowanych potrzebach. Kontrowersje – wyzwania – konsekwencje zaniechań oraz O roli rodziny i rówieśników w inkluzyjnej edukacji i rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami*. Tak więc proponowane opracowanie jest już czwartym i stanowi swoiste kontinuum/rozwiniecie rozważań podjętych w trzech kolejno proponowanych Czytelnikom książkach, które ukazały się nakładem Oficyny Wydawniczej Uniwersytetu Zielonogórskiego.

INTRODUCTION

The contemporary, highly globalised reality, the inherent feature of which is its unpredictable variability, creates an unfavourable environment for many people, including those with disabilities and diverse needs, to fulfil their desires, realise their potential and take on challenges that inspire development. It has become increasingly evident that, in modern times, this phenomenon has functioned not only as a catalyst for uncertainty but also as a conduit for armed conflicts, natural disasters and catastrophes on a global scale.

Paradoxically, the advancement of civilisations frequently entails the emergence of novel and previously unobserved hazards, stemming from the restricted or limited access to essential goods and resources by economically disadvantaged and less privileged social groups. The problem is exacerbated by the appropriation of power by many governments in Europe and around the world, as well as by transnational corporatism focused primarily on maximising profits and monopolising production and employment markets. This, in turn, curtails the autonomy and self-determination of a steadily expanding demographic.

The escalating competitiveness permeating virtually every sphere of human activity is no less destructive in its effects. This, in addition to the previously mentioned issues, although these have only been alluded to in part, ought to serve as a clear indication to all relevant services and specialists, as well as to the citizens of our country, of the necessity to strengthen systemic efforts to promote social inclusion and to provide support to people with disabilities. Due to deficits, limitations or competence gaps, despite formal guarantees of pro-inclusive measures for these people contained in the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (2006), ratified by Poland in 2012,

and the Polish Government's Strategy for 2021-2030¹, they will not be able to cope with the constantly escalating and highly complex challenges of the future.

Abiding by this broad approach to thinking and analysis related to the functioning of persons with disabilities and diverse needs in today's rapidly changing reality, we offer our readers a study that is equally diverse in its subject matter, addressing issues such as the importance of the family environment, education, but also support and therapy for their development, effective rehabilitation and social inclusion. Furthermore, the analyses, reflections and research presented in the following chapters refer to issues addressed in three previously published works² and thus constitute their continuation. Similarly to previous monographs, the present one also includes texts resulting from the cooperation between masters and their students, i.e. supervisors and doctoral students or seminar participants. Moreover, it is crucial to acknowledge the collaborative effort of the texts' preparation by academic staff and specialist practitioners, namely psychologists and special educators. Such collaboration was facilitated in conjunction with the Department of Educational and Developmental Psychology of the Institute of Psychology at the University of Zielona Góra, a partnership that was further solidified through the participation in regularly organised national scientific and educational conferences.

I would like to express my profound gratitude and sincere thanks to all the authors of the chapters included in this work for their willingness to cooperate with me. I am optimistic that this collaboration will evolve into other forms and domains of our joint activities for people with disabilities and diverse needs. In addition, I would like to express my sincere gratitude to Professor Teresa Żółkowska, a renowned Polish special education researcher with an outstanding academic record and extensive professional experience, for her review of the monograph. Professor Żółkowska's comments and suggestions have undoubtedly had a significant impact on the quality of the book proposed to readers.

Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk

¹ Strategy for the rights of persons with disabilities 2021–2030, <https://niepelnosprawni.gov.pl/nasze-dzialania/strategia-na-rzecz-osob-z-niepelnosprawnosciami-2021-2030/> [access: 14.08.2025].

² This series began with the publication of the first book in 2023 – About (non)typical students and their (non)typical education, and another two in 2024 – (NOT)new problems of education and rehabilitation of people with disabilities and diverse needs. Controversies – challenges – consequences of omissions, and On the role of the family and peers in the inclusive education and rehabilitation of people with disabilities. Thus, the proposed study constitutes the fourth in the series and may be regarded as a continuation and development of the considerations undertaken in the three previous books published by the University of Zielona Góra Publishing House.